

Uitkomsten eerste enquête proef zondagopenstelling winkels

Notitie voor de gemeente Utrechtse Heuvelrug

29 oktober 2013

Inleiding

Sinds zondag 28 juli mogen de winkels in de gemeente Utrechtse Heuvelrug (UH) op zondag open tussen 12.00 en 18.00 uur. Vooralsnog gaat het om een proef die duurt tot 1 januari 2014 (zondag 29 december a.s. als laatste). Na afloop wordt de proef geëvalueerd – mede op basis van twee enquêterondes onder inwoners en winkeliers in de gemeente. Deze notitie beschrijft de opzet en de resultaten van eerste enquêteronde in september/oktober 2013. In januari 2014 is de tweede ronde.

Opzet

Ten behoeve van de evaluatie ontvingen 5.002 inwoners (gebaseerd op een steekproef van inwoners van 18 jaar en ouder) en 318 winkeliers op zaterdag 21 september een brief van de gemeente met de uitnodiging om on-line een enquête in te vullen over de proef met de zondagsopenstelling van winkels in de gemeente. Desgewenst kon men een papieren versie opvragen. Tevens werd op maandag 23 september een 'open link' naar de inwonersenquête geplaatst op de website van de gemeente die door bezoekers van de site kon worden ingevuld.

Respons

Uiteindelijk hebben tot en met 7 oktober 1.271 inwoners uit de steekproef de enquête ingevuld, waarvan 18 schriftelijk. De respons bedraagt daarmee 25,4%. Daarnaast hebben 763 mensen de open enquête ingevuld (waarvan 3 schriftelijk). Van de aangeschreven winkeliers reageerden er (tot 21 oktober) 81. Dat komt neer op een respons van 25,5%.

Met betrekking tot de deelnemende inwoners uit de steekproef is er deels sprake van 'selectieve respons'. Vrouwen zijn oververtegenwoordigd (61% vrouwen en 39% mannen). Ook de leeftijdsverdeling van de respons is niet volledig conform de verdeling in de gemeente. De categorie 18-25 jaar is beneden gemiddeld en de categorie 45-65 jaar is boven gemiddeld vertegenwoordigd. Ten slotte verschilt de respons enigszins tussen de verschillende kernen in de gemeente (zie tabel 1). Wanneer hierna uitspraken worden gedaan op gemeenteniveau dan gebeurt dat op basis van 'gewogen' resultaten waarbij statistisch is gecorrigeerd voor de genoemde onder- en oververtegenwoordigingen.

Kern	Steekproef	Respons	Totaal
Amerongen	860	221	26%
Doom	840	237	28%
Driebergen-Rijsenburg	940	242	26%
Leersum	860	214	25%
Maarn	840	189	23%
Maarsbergen	350	77	22%
Overberg	312	88	28%
Totaal	5.002	1.271	25%

Tabel 1. Respons inwoners per kern

Met betrekking tot de winkeliers is 81% van de respons afkomstig van zelfstandige winkeliers (overige is franchise of keten). Twee op de drie winkeliers heeft 1-5 mensen in dienst. Per kern loopt de respons uiteen (zie tabel 2). Bij de beschrijving van de resultaten van de winkels worden –gelet op het aantal waarnemingen – geen uitsplitsingen naar sub-categorieën gemaakt.

Kern	Winkeliers	Respons	Totaal
Amerongen	44	10	23%
Doom	70	15	21%
Driebergen-Rijsenburg	144	37	26%
Leersum	38	14	37%
Maarn	15	6	40%

Maarsbergen	3	1	33%
Overberg	4	-	0%
Totaal	318	81	25%

Tabel 2. Respons winkeliers per kern

Resultaten

Hierna worden de volledige resultaten beschreven van de enquêtes van de inwoners uit de steekproef en van de winkeliers (die rapportage begint bij onderdeel 3). De resultaten van de inwoners die de 'open enquête' hebben ingevuld, worden genoemd als ze (duidelijk) afwijken van de resultaten uit de steekproef (in de lichtpaarse kaders). De volgende onderwerpen komen aan bod:

1. Winkelbezoek op zondag
2. Redenen om wel of niet op zondag te winkelen
3. Oordeel over de huidige zondagopenstelling
4. Winkelgedrag inwoners en openstelling winkels sinds de start van de proef
5. Effecten van openstelling
6. Toekomstige openstelling
7. Advies aan de gemeente.

1. Winkelbezoek inwoners op zondag

Van de ondervraagde inwoners zegt 39% in het afgelopen jaar geen winkel te hebben bezocht op zondag. 7% deed dat 4 x per maand, 16% 2-3 x per maand, 19% 1 x per maand en de overige 18% (ongeveer) 1 x per jaar. In vergelijking tot het Koopstromenonderzoek 2011 lijkt het aandeel van de bevolking dat op zondag (wel eens) winkelde in het afgelopen jaar licht te zijn gestegen (toen 55%, nu 60%).

Inwoners in de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder hebben in het afgelopen jaar duidelijk minder op zondag gewinkeld (35% wel eens). Tussen mannen en vrouwen is weinig verschil. Het huidige winkelgedrag verschilt ook per kern (zie tabel 3).

Kern	Wel eens op zondag naar een winkel
Amerongen	61%
Doom	69%
Driebergen-Rijsenburg	65%
Leersum	51%
Maarn	60%
Maarsbergen	53%
Overberg	22%

Tabel 3. Aandeel inwoners (18 jaar en ouder) dat in het afgelopen jaar wel eens op zondag een winkel bezocht

Inwoners die in het afgelopen jaar wel eens op zondag naar een winkel gingen, deden dat (buiten de gemeente Utrechtse Heuvelrug) voornamelijk in Utrecht (64%, men kon meerdere plaatsen noemen), Amsterdam (30%), Amersfoort (24%), Zeist (24%), Bunnik (15%), Wijk bij Duurstede (12%), Rotterdam (9%) en Nieuwegein (5%).

Desgevraagd geeft 31% van de inwoners die wel eens op zondag winkelt aan dat het accent daarbij ligt op de dagelijkse boodschappen. Voor 25% is dat juist meer recreatief winkelen. Voor 36% gaat het om beide. 8% geeft aan het niet te weten.

Aan de open enquête hebben relatief meer mannen meegedaan (44%). Ook deden er t.o.v. de steekproefmeting meer jongeren en minder ouderen mee. Bij analyse van de open enquête valt op dat er relatief meer 'voor- en tegenstanders' hebben gereageerd en dat de midden categorie ('neutraal', 'weet niet' etc.) minder sterk is vertegenwoordigd. Dat geldt ook bij de vraag naar het huidige winkelgedrag: 43% heeft het afgelopen jaar geen winkel op zondag bezocht, 16% wekelijks. Beide 'uiterste groepen' zijn groter dan bij de steekproef zoals hierboven beschreven. Voor de respondenten van de open enquête die wel eens op zondag winkelen, ligt het accent ook meer op de zondag als normale winkeldag. 40% van hen geeft aan dat het accent op de dagelijkse boodschappen ligt en 15% geeft aan dat het juist recreatief winkelen is.

2. Redenen om wel of niet (wel eens) op zondag te winkelen.

Inwoners die wel op zondag winkelen, geven daarvoor de volgende redenen (men kon maximaal 2 redenen noemen):

- geen tijd op andere dagen (49%)
- iets nodig op zondag (44%)
- gezelligheid/recreatief winkelen (33%)
- minder druk dan andere dagen (13%)
- andere reden (12%).

Inwoners die niet op zondag winkelen (idem maximaal twee redenen):

- winkeliers verdienen een vrije dag (50%)
- principiële (48%)
- geen winkelbehoefte (48%)
- geen winkels open in woonplaats (4%)
- geen tijd op zondag (1%)
- andere reden (8%)

Ook wat betreft de redenen om al dan niet op zondag te winkelen, zijn er enkele verschillen. Als men wel winkelt op zondag wordt het motief 'geen tijd op andere dagen' door 55% genoemd en het motief 'minder druk dan andere dagen' door 19%. Aan de andere kant verwijzen mensen die niet op zondag winkelen veel vaker naar het motief 'principiële' (75%) en juist minder vaak naar het motief 'geen winkelbehoefte' (30%).

3. Oordeel over huidige zondagopenstelling

Op gemeenteniveau geeft 40% van de ondervraagde inwoners aan dat ze positief staan ten opzichte van het feit dat alle winkels op zondag momenteel open kunnen. 7% is daar enigszins positief over. Aan de andere kant is 36% er negatief over en 6% enigszins negatief. De overigen zijn er neutraal over (11%). Voor de verschillende kernen zijn er weer verschillen (tabel 4). Ook wat betreft leeftijd is er een duidelijk verschil.

Kern	(enigszins) positief	neutraal	(enigszins) negatief
Amerongen	47%	15%	38%
Doom	59%	11%	30%
Driebergen-Rijsenburg	48%	9%	41%
Leersum	38%	11%	51%
Maarn	42%	13%	44%
Maarsbergen	51%	7%	42%
Overberg	18%	5%	76%

Tabel 4. Oordeel over de mogelijkheid dat de winkels momenteel op zondag open kunnen

Leeftijd	(enigszins) positief	neutraal	(enigszins) negatief
18-24	59%	2%	39%
25-44	61%	5%	34%
45-64	46%	12%	41%
65+	23%	17%	58%

Tabel 5. Oordeel over de mogelijkheid dat de winkels momenteel op zondag open kunnen

Bij de open enquête is 47% positief en 3% enigszins positief. 3% is neutraal. 3% is enigszins negatief en 44% is negatief.

Winkeliers zijn minder enthousiast over de mogelijkheid dat de winkels open kunnen op zondag. 27% is positief, 5% enigszins positief. 3% is niet positief en ook niet negatief. 9% is enigszins negatief en de grootste groep 56% is negatief.

4. Winkelgedrag en openstelling sinds start van de proef

16% van de inwoners geeft aan dat ze sinds de start van de proef op zondag in de gemeente hebben gewinkeld. 28% heeft alleen supermarkten bezocht. 5% heeft nog niet gewinkeld op zondag maar is het wel van plan, en eveneens 5% zegt dat laatste ook maar dan alleen met betrekking tot de supermarkten. 38% heeft niet gewinkeld op zondag in de gemeente en gaat dat ook niet doen. 8% heeft niet gewinkeld en vermijdt sinds de start van de proef winkels die op zondag open zijn. De cijfers voor de verschillende kernen en leeftijdsgroepen staan in tabel 6 en 7. In Doorn winkelt men het meest op zondag, in Leersum en Overberg duidelijk minder. Qua leeftijd is er een duidelijke scheiding tussen de inwoners onder en boven de 45.

Kern	ja	alleen supermarkten	ja straks	straks alleen supermarkten	nee	nee + vermijden
Amerongen	16%	30%	5%	3%	38%	8%
Doorn	23%	39%	4%	3%	27%	5%
Driebergen-Rijsenburg	17%	30%	4%	4%	38%	7%
Leersum	12%	18%	5%	7%	47%	12%
Maarn	14%	20%	9%	7%	43%	6%
Maarsbergen	13%	13%	22%	7%	32%	13%
Overberg	3%	11%	5%	3%	41%	38%

Tabel 6. Winkelgedrag op zondag naar kern

Leeftijd	ja	alleen supermarkten	ja straks	straks alleen supermarkten	nee	nee + vermijden
18-24	27%	25%	6%	4%	17%	21%
25-44	22%	35%	7%	3%	22%	11%
45-64	15%	19%	6%	4%	37%	9%
65+	5%	11%	6%	8%	62%	8%

Tabel 7. Winkelgedrag op zondag naar leeftijd

Inwoners die op zondag hebben gewinkeld sinds de start van de proef deden dat de laatste keer vooral in Driebergen (38%), Doorn (34%) en Amerongen (17%). 10% geeft aan dat niet meer te weten.

Inwoners die de open enquête hebben ingevuld, verschillen van inwoners uit de steekproef in die zin dat ze geen plannen hebben om hun huidige gedrag te veranderen. 26% zegt dat ze hebben gewinkeld op zondag. 25% heeft alleen een supermarkt bezocht. Slechts 1% heeft nog niet gewinkeld op zondag in de eigen gemeente maar is dat wel nog van plan, net als 1% die nog van plan is supermarkten te bezoeken op zondag in de gemeente. 28% heeft niet gewinkeld op zondag en is dat ook niet van plan. 19% vermijdt daarnaast winkels die op zondag wel open gaan.

De meeste *winkeliers* (77%) die de enquête hebben ingevuld, zijn tot nu toe niet open gegaan. 6% is elke zondag open gegaan (5 winkeliers waarvan 1 uit Amerongen die voorheen ook open was). 6% is wisselend open geweest (5 winkeliers), 11% is nog niet open geweest maar is dat nog wel van plan.

De 71 winkeliers die niet zijn open gegaan, geven daarvoor de volgende redenen:

- geen omzetverhoging/niet rendabel (65%)
- belang van de zondag als vaste rustdag (60%)
- sociale redenen/familie, vrienden, vereniging (46%)
- persoonlijke/principiële redenen (35%)
- geen personeel beschikbaar (30%).

De 10 winkeliers (waaronder 3 supermarkten) die open zijn geweest, geven daarvoor de volgende redenen:

- service voor de klant (70%)
- tegggaan afvloeiing naar andere gemeenten die op zondag wel open zijn (70%)
- omzetverhoging (60%)
- tegggaan afvloeiing naar concurrenten binnen de gemeente die wel open zijn (20%)
- (landelijk) beleid hoofdorganisatie (10%).

Desgevraagd geven 9 van de 10 winkeliers die open zijn geweest aan dat ze daar tot nu toe overwegend positieve ervaringen mee hebben. Men noemt met name service naar de klant en omzetverhoging als redenen hiervoor. 6 van de 10 winkeliers hebben personeel. 5 winkeliers geven aan dat het personeel overwegend positieve ervaringen heeft (meer uren werken, toeslag), 1 winkelier antwoordt hier ´neutraal´.

Als specifiek naar omzet wordt gevraagd, geven 9 van de 10 winkeliers aan meer omzet te hebben gerealiseerd. 5 van hen geven aan dat dat door zowel inwoners als toeristen komt, 3 met name door inwoners en 1 winkelier met name door toeristen. Overigens geven eveneens 9 van de 10 winkeliers aan zelf (wisselend) ook op zondag te werken.

Alle 10 de winkeliers die nu (wel eens) open zijn, zeggen dat ook tot het einde van de proef te zullen doen (5 elke zondag en 5 wisselend).

5. Effecten van de openstelling

32% van de inwoners geeft aan dat de openstelling voor hen een positief effect heeft op de beleving van de zondag. Voor 7% is dat een ´enigszins positief´ effect. Een kwart geeft aan dat er geen effect is. Voor 9% is er sprake van een ´enigszins negatief´ effect en voor 23% van een negatief effect. 4% zegt ´weet niet´. Voor de verschillende kernen ziet het beeld er deels anders uit (tabel 8). Ook wat betreft leeftijd is er een duidelijk effect (tabel 9).

Kern	(enigszins) positief	neutraal	(enigszins) negatief	weet niet
Amerongen	40%	25%	28%	7%
Doom	43%	20%	21%	4%
Driebergen-Rijsenburg	42%	21%	35%	3%
Leersum	25%	33%	36%	6%
Maarn	29%	36%	31%	3%
Maarsbergen	39%	25%	34%	2%
Overberg	23%	0%	71%	6%

Tabel 8. Ervaringen per kern

Leeftijd	(enigszins) positief	neutraal	(enigszins) negatief	weet niet
18-24	56%	9%	33%	2%
25-44	51%	15%	30%	4%
45-64	37%	28%	32%	3%
65+	15%	38%	40%	7%

Tabel 9. Ervaringen per leeftijdsgroep

Desgevraagd geeft 80% van de inwoners aan geen overlast in hun woonomgeving te ervaren van de zondagsopenstelling. 13% geeft aan dat er sprake is van verstoring van de zondagsrust. 1% parkeeroverlast. 1% onveiligheidsgevoel. 2% geluidsoverlast en 4% verkeersdrukte. 3% overig en 3% weet niet (men kon meerdere antwoorden geven). Wanneer we ons beperken tot de verstoring van de zondagsrust en de verkeersdrukte, dan gelden de volgende percentages voor de kernen en leeftijdsgroepen (tabel 10 en 11).

Kern	zondagsrust	verkeersdrukte
Amerongen	14%	4%
Doom	11%	5%
Driebergen-Rijsenburg	15%	4%
Leersum	15%	7%
Maarn	7%	2%
Maarsbergen	13%	2%
Overberg	22%	3%

Tabel 10. Ervaringen per leeftijdsgroep

Leeftijd	zondagsrust	verkeersdrukte
18-24	17%	2%
25-44	13%	4%
45-64	12%	5%
65+	14%	5%

Tabel 11. Ervaringen per leeftijdsgroep

Inwoners die de open enquête invullen, zijn minder vaak neutraal als het gaat om de effecten van de openstelling op de beleving van de zondag. 43% heeft aan dat er sprake is van een positief effect. 3% ´enigszins positief´. 10% geeft aan dat er geen effect is. 6% ´enigszins negatief´ en 36% ´negatief´ (2% weet niet). Qua overlastervaring geeft 70% van de ´open invullers´ aan geen overlast te ervaren in hun woonomgeving. 23% noemt verstoring van de zondagsrust en 8% verkeersdrukte.

De *winkeliers* zijn ook gevraagd naar het effect van de openstelling op hun beleving van de zondag. 21% noemt het effect positief, 5% ´enigszins positief´. Voor 21% van de *winkeliers* die de enquête invulden, is er geen effect. Voor 14% een enigszins negatief effect en voor 37% een negatief effect (2% weet niet).

62% van de *winkeliers* geeft aan dat de openstelling niet tot overlast leidt in de omgeving van hun winkel. 27% noemt ´verstoring van de zondagsrust´. De overige effecten (parkeerproblemen, verkeersdruk, geluidsoverlast en sociale onveiligheid) worden steeds door een paar *winkeliers* genoemd. Over andere (met name economische) effecten zeggen de *winkeliers* het volgende:

Effect	winkeliers
Een (on)eerlijkere concurrentiepositie	62%
´Gedwongen´ openstelling door toegenomen concurrentie	27%
Een eerlijkere concurrentiepositie	17%
Meer werkgelegenheid in de gemeente	15%
Verschraling van het winkellandschap	15%
Versterking van het winkellandschap	9%
Vermindering kwaliteit dienstverlening door minder ervaren personeel	5%

Tabel 12. Effecten volgens *winkeliers*

6. Toekomstige openstelling

32% van de inwoners vindt op dit moment dat alle winkels ook na afloop van de proef op zondag open moeten kunnen. 16% vindt dat voor alleen de supermarkten. 13% is niet voor maar ook niet tegen openstelling na 1 januari 2014. 38% is er momenteel op tegen. Uitsplitsing naar kern en leeftijd (tabellen 13 en 14) leidt tot het beeld dat in Doorn de meeste steun is voor zondagsopenstelling en in Leersum en (met name) Overberg de meeste weerstand. Qua leeftijd is er opnieuw een scheiding tussen de groep onder en boven de 45.

Kern	voor alle winkels	voor supermarkten	neutraal	tegen	weet niet
Amerongen	36%	13%	16%	34%	1%
Doorn	40%	22%	12%	26%	
Driebergen-Rijsenburg	30%	18%	12%	38%	1%
Leersum	25%	11%	14%	50%	
Maarn	31%	14%	16%	38%	1%
Maarsbergen	37%	10%	14%	39%	
Overberg	13%	5%	4%	77%	

Tabel 13. Voorkeur voor openstelling na 1 januari 2014 naar kern

Leeftijd	voor alle winkels	voor supermarkten	neutraal	tegen	weet niet
18-24	46%	13%	2%	39%	
25-44	40%	20%	7%	32%	1%
45-64	34%	13%	13%	39%	
65+	14%	10%	23%	51%	1%

Tabel 14. Voorkeur voor openstelling na 1 januari 2014 naar leeftijdsgroep

Inwoners die voor openstelling op zondag zijn na 1 januari 2014 is gevraagd naar de frequentie van openstelling. 73% van deze groep noemt wekelijks, 8% maandelijks, 7% alleen rond de feestdagen. 5% ´anders´ en 6% ´weet niet´. 77% is voorstander van het huidige tijdstip. 5% weet het niet en 18% noemt iets anders (vrij uiteenlopend).

35% van de respondenten bij de open enquête is voorstander van openstelling na 1 januari 2014. 16% is dat ook maar dan beperkt tot de supermarkten. 4% is neutraal en 46% is tegen. Van de voorstanders van openstelling heeft 91% een voorkeur voor een wekelijkse openstelling en kiest 93% voor het huidige tijdstip.

Van de ondervraagde *winkeliers* is 26% voorstander van openstelling op zondag na 1 januari 2014. 6% wil dat beperken tot supermarkten. 7% is neutraal. De grootste groep, 60%, is tegen.

Van de voorstanders van openstelling is 53% voor wekelijkse openstelling. 16% kiest voor maandelijks en 20% voor ´rond de feestdagen´ (12% anders of weet niet). 75% is voorstander van het huidige tijdstip.

7. Advies aan de gemeente

563 respondenten uit de steekproef enquête hebben een opmerking/suggestie gemaakt over de opstelling op zondag. Die opmerkingen zijn gesplitst naar voor- en tegenstanders van openstelling na 1 januari 2014 en gerangschikt naar frequentie. Dat levert het volgende op:

Voorstanders:

1. Winkelier mag zelf beslissen/ geen overheidsbemoeienis
2. Goed voor economie/concurrentiepositie/werkgelegenheid
3. Ideaal voor werkkenden + gezinnen met kinderen
4. Goed voor toerisme
5. Ga met de tijd mee
6. Laat mensen zelf bepalen of zij zondagsrust willen
7. Het is handig.

Tegenstanders:

1. Middenstand is de dupe
2. Voldoende gelegenheid om boodschappen op een ander tijdstip te kopen
3. Onvrede over het besluitvormingsproces rondom de zondagopenstelling
4. Zondag = rustdag/ principekwestie
5. Zondagopenstelling is niet nodig in landelijke omgeving
6. Sympathie voor besluit AH Leersum
7. Niet prettig voor personeel
8. Het levert commercieel gezien niet zoveel op.

I&O Research, oktober 2013.